

UOT. 336

Ayaz Rafik oğlu MUSEYİBOV
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, doktorant
Email: rafigoglu.ayaz@gmail.com
10.30546/4.71.2023.28

GLOBAL MALİYYƏ SABİTLİYİNİN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ: BAZEL 3 STANDARTLARININ NƏZƏRİ İNKİŞAF MƏSƏLƏLƏRİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi - 2007-ci il qlobal maliyyə böhranından sonra qlobal miqyasda meydana gələn maliyyə tənzimləməsi çərçivəsindəki zəiflikləri və bu zəifliklərin Bazel 3 standartlarının qəbuluna təsirlərini, Bazel 3 standartlarının inkişaf tarixini araşdırmaqdır.

Tədqiqatın metodologiyası - Bazel 1 və Bazel 2 standartlarının tənqidi təhlili və onların nəticələrinin Bazel 3-ün yaradılmasına təsiri proseslərinin araşdırılmasını özündə ehtiva edir. Tədqiqat işində təhlil, sintez, müşahidə, məntiqi ümumiləşdirmə və müqayisə kimi iqtisadi üsullardan istifadə olunmuşdur.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - bank sektoruna əlavə kapital və likvidlik buferləri tətbiq etməklə maliyyə böhranlarına daha davamlı cavab vermək qabiliyyətini gücləndirmək istiqamətində Bazel 3 standartlarının əhəmiyyətini göstərməkdən ibarətdir.

Tədqiqatın nəticələri-bank sektorunda Bazel 3 standartlarının tətbiqi ilə bağlı konseptual yanaşmalar təqdim olunmuş və tövsiyələr verilmişdir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi baxımından ən böyük töhfəsi, Bazel 3 standartlarının qlobal maliyyə sisteminin sabitliyini artırmaq məqsədi ilə necə və niyə inkişaf etdirildiyinin sistemli və nəzəri şəkildə izah edilməsidir. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 22 iyul 2022-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nda Bazel 3 standartlarına keçidlə bağlı hədəflər müəyyənləşdirilmişdir. Lakin bu sahədə ölkədə elmi araşdırma və tədqiqatların aparılması səviyyəsi xeyli məhduddur. Bu tədqiqat işində də bu kontekstlə yanaşı Bazel 3 standartlarının bank risklərini azaltmaq qabiliyyəti və bunun qlobal bank sistemi üçün əhəmiyyəti baxımından tədqiq olunur.

Açar sözlər: *Bazel 3 Standartları, Bazel Komitəsi, kapital və likvidlik tələbləri, risk idarəetməsi, qlobal bank sisteminin sabitliyi.*

Giriş

2007-ci il avqust ayında qlobal maliyyə böhranı baş verdi və bu maliyyə böhranı beynəlxalq tənzimləmə çərçivəsindəki zəiflik sahələrini üzə çıxardı. Böhran o qədər şiddətləndi ki, bir çox ölkələrdə banklar irimiqyaslı balans və balansdankənar hesablar yaratdılar. Bu böhranlar və cavab tədbirləri Bazel 3 standartlarının qəbulunu sürətləndirdi. Məlum olduğu kimi Bazel 1 standartları 1988-ci ilin iyul ayında bankların kapitalının adekvatlığı baxımından risk idarəçiliyini həll etmək məqsədilə çərçivə təmin etmək üçün nəşr edildi. Burada əsas narahatlıq bankların kapital adekvatlığı idi. Bunun əsas səbəblərindən biri, 1980-ci illərin əvvəllərində Bazel Komitəsinin beynəlxalq bankların kapital nisbətlərinin zamanla azaldığını anladığı Latın Amerikasına borc böhranı idi. Bazel 1 minimum tələb olunan kapitalın hesablanmasına daxil edilə biləcək ümumi müddəaları da müəyyənləşdirdi. Bazel 2-nin əsas məqsədi isə minimum kapital tələbini bankın kapitalının adekvatlığının yoxlanılması tələbi ilə əvəz etmək idi [1]. Bazel 2 prinsiplərinin yeniləmə ehtiyacı isə 2008-ci ilin sentyabr ayında qlobal maliyyə xidmətləri şirkəti “Lehman Brothers”-in maliyyə böhranı ilə daha dərinlən hiss olundu [2].

Beləliklə, Bazel 3-ün əsas məqsədi banklar üçün əlavə kapital buferini təmin etməkdir. Bazel 3 Bazel 2 standartlarını dəyişdirmədi, sadəcə Bazel 2-də yaranan nöqsanları aradan qaldırmaq məqsədilə yeni yanaşmaların əlavə olunmasıdır. Başqa sözlə desək, Bazel 3 standartının əsas məqsədləri daha keyfiyyətli kapitaldır. Bank kapitalı, bank tərəfindən mütəmadi olaraq istifadə

edilən fondların mahiyyətini əks etdirən təşkilata maliyyə cəhətdən güc verən, qarşılaşan çətinliklərin dəf edilməsinə köməkçi vasitədir. Bazel 3-ün gətirdiyi yeniliklərdən biri də 0% ilə 2.5% aralığında ölçülmüş kapital buferidir ki, bu buferin məqsədi də maliyyə dövriyyəsinə tsikllərin təsirini azaltmaqdır.

Beynəlxalq maliyyə bazarlarının hərəkəti geniş amillərdən asılıdır. Mühüm amillərdən biri də maliyyə tənzimlənməsidir. Lakin, investorlar üçün Basel 3-ün mümkün nəticələrindən bəzilərinə proqnozlaşdırmaq mümkündür. Ümumilikdə, bank tənzimlənməsinin gücləndirilməsi istiqraz bazarının iştirakçılara müsbət təsir göstərir. Bu, ona görə baş verir ki, daha yüksək kapital tələbləri banklar tərəfindən buraxılan istiqrazları daha təhlükəsiz investisiyalara çevirir. Bazel 3 standartları daha sət bank tənzimlənməsinə gətirib çıxarır və bu da öz növbəsində daha sabit maliyyə sisteminin yaradılmasına təkan verir. Öz növbəsində, daha böyük maliyyə sabitliyi davamlı iqtisadi inkişafa səbəb olur. Bank tənzimlənməsi gələcək maliyyə böhranlarının ehtimalını azaltmağa kömək edə bilsə də, gələcək iqtisadi artımın qarşısını da ala bilər. Bu, onunla izah olunur ki, bank kreditləşməsi və kreditin verilməsi müasir iqtisadiyyatda iqtisadi fəaliyyətin əsas hərəkətverici qüvvələrindən biridir. Buna görə də kreditlərin verilməsinin məhdudlaşdırılmasına yönəlmiş istənilən normativ aktlar iqtisadi artıma, ən azı, müəyyən dərəcədə mane olacaqdır.

Metodologiya

Bu məqalədə 2008-ci il qlobal maliyyə böhranı ilə əlaqədar bank sektorunun tənzimləyici bazasında aşkar edilmiş zəif cəhətləri və bu böhranın necə baş verdiyi nəzəri cəhətdən izah edilir. Qlobal maliyyə bazarlarında baş verən zəifliklərə cavab olaraq Bazel 3 standartlarının yaranması mərhələli formada təhlil olunur. Bazel 1 və Bazel 2-dən əvvəl maliyyə qaydalarının inkişafı müzakirə edilir, onların çatışmazlıqları, kapital tələbləri, likvidlik tələbləri və qarşı tərəfin kredit riski daxil olmaqla, Bazel 3 standartlarının əsas komponentləri izah edilir. Bazel standartlarının təkamülünü təsvir edən qrafiki təsviri, onların müqayisəli təhlili təqdim olunur.

Bazel standartlarında (1, 2 və 3) konseptual fərqlər

Məlum olduğu kimi, Bazel razılaşmaları 1975-ci ildə Böyük Onluq ölkələri qrupunun (G-10) mərkəzi bank rəhbərləri tərəfindən yaradılan bank nəzarəti orqanlarından ibarət Bazel Bank Nəzarəti Komitəsi (BCBS) tərəfindən təqdim olunmuşur. Bu komitənin əsas məqsədi də bank qaydalarına dair təlimatlar verməkdir.

Qrafik 1. Bazel standartlarının inkişafı.

Mənbə: Müəllif tərəfindən Bazel standartlarının inkişaf tarixi ilə bağlı materiallar əsasında hazırlanmışdır.

BCBS qlobal miqyasda bank nəzarətini gücləndirərək bank sistemlərinə etibarını artırmaq məqsədi ilə Bazel 1, Bazel 2 və Bazel 3 adlı 3 standartlar qəbul etmişdir. Bazel standartlarının tam, vaxtında və ardıcıl olaraq qəbul edilməsi və tətbiq edilməsi bütün ölkələr üçün vacibdir. Burada əsas məqsədlər də qlobal bank sisteminin dayanıqlılığını artırmaq, prudensial tələblərə inamı təşviq etmək, beynəlxalq miqyasda fəal banklar üçün proqnozlaşdırılan və şəffaf tənzimləmə mühitini yaratmaqdır. Buna görə də Bazel Komitəsi və onun idarəedici orqanı olan Mərkəzi Bankın Başçıları və Nəzarət Başçıları Qrupu, Bazel standartlarının qlobal miqyasda razılaşdırılmış müddət ərzində tam və effektiv şəkildə tətbiqini yüksək prioritet olaraq təyin etmişdirlər. Komitə müntəzəm olaraq üç ölçü üzərində fokuslanır, izləyir və qiymətləndirir ki, bunlara da standartların vaxtında tətbiqi, ardıcılıq və nəticələr daxildir. Bazel Komitəsi, beynəlxalq aktiv banklar üçün proqnozlaşdırıla bilən və şəffaf tənzimləmə mühitini təşviq edərkən, standartlarının qəbul edilməsini və tətbiqini izləmək və qiymətləndirmək üçün 2012-ci ildə hərtərəfli Tənzimləyici Ardıcılığın Qiymətləndirilməsi Proqramını (RCAP) təsis etmişdir. Bu proqram iki fərqli, lakin bir-birini tamamlayan iş axınlarından ibarətdir: monitorinq və qiymətləndirmə [3].

Cədvəl 1.

Bazel standartlarının fərqləri

Bazel standartlarının müqayisəli təhlili	
Yaradılma məqsədləri	
Bazel 1	Bazel 1, banklar üçün minimum kapital tələbini vurğulamaq məqsədi ilə yaradılmışdır.
Bazel 2	Bazel 2, nəzarət vəzifələrini tətbiq etmək və minimum kapital tələbini daha da gücləndirmək üçün yaradılmışdır.
Bazel 3	Bazel 3 -ün əsas məqsədi banklar tərəfindən saxlanılacaq əlavə kapital buferini təyin etmək idi.
Risk Fokusu	
Bazel 1	Bazel 1, 3 razılaşma arasında ən az risk ağırlıqlı olanıdır.
Bazel 2	Bazel 2, risk idarəçiliyinə 3 əsaslı bir yanaşma təqdim etdi.
Bazel 3	Bazel 2 -də göstərilən risklərə əlavə olaraq Bazel 3 tərəfindən likvidlik riskinin qiymətləndirilməsi təqdim edilmişdir.
Risklərin nəzərə alınması	
Bazel 1	Bazel 1 -də yalnız kredit riski nəzərə alınır.
Bazel 2	Bazel 2, əməliyyat, strateji və nüfuz riskləri də daxil olmaqla geniş bir risk çərçivələrini ehtiva edir.
Bazel 3	Bazel 3, Bazel 2 -nin təqdim etdiyi risklərə əlavə olaraq likvidlik risklərini də əhatə edir.
Gələcək risklərin proqnozlaşdırılması	
Bazel 1	Bazel 1 daha çox ötən dövrün analizinə əsaslanır, çünki yalnız bankların cari portfelindəki aktivləri nəzərə alır.
Bazel 2	Bazel 2, Bazel 1 ilə müqayisədə gələcəyə yönəlikdir, çünki kapital hesablanması risklərə həssasdır.
Bazel 3	Bazel 3 bank meyarlarına əlavə olaraq makroiqtisadi ətraf mühit faktorlarını da nəzərə alır.

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

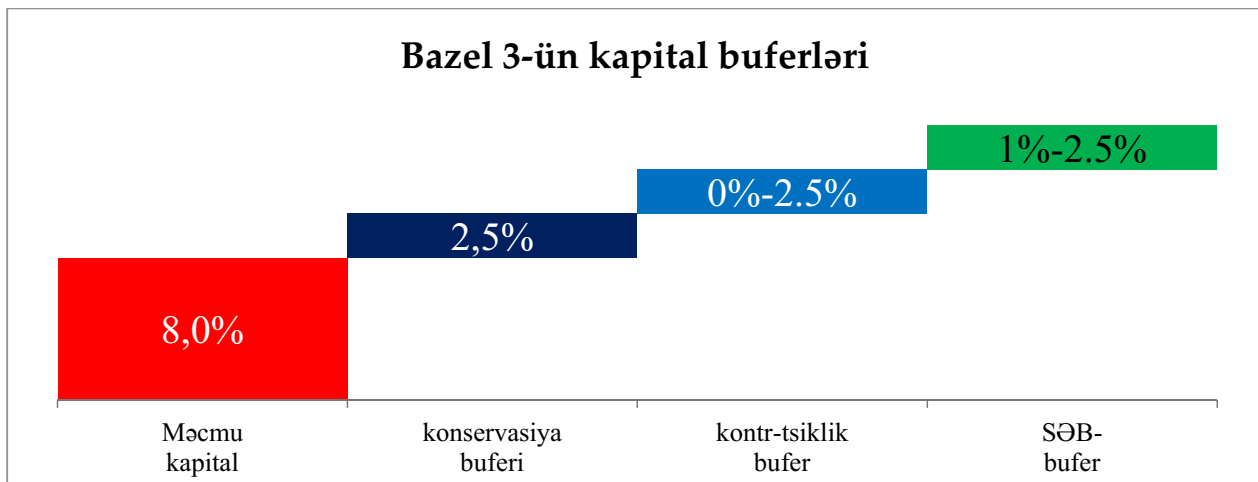
Bazel 1, 2 və 3 sazişləri arasındakı fərq əsasən onların məqsədləri arasındakı fərqlərdən qaynaqlanır. Təqdim etdikləri standartlar və tələblər baxımından fərqli olsalar da, hər üç standart sürətlə dəyişən beynəlxalq biznes mühitləri fonunda qlobal bank risklərini idarə etməyi hədəfləyir. Qloballaşmanın inkişafı ilə dünyanın hər yerindəki bank sistemləri bir-biri ilə sıx əlaqəlidir. Bu

baxımdan, əgər banklar hesablanmayan risklər alsalar, cəlb olunan böyük miqdarda vəsait səbəbiylə fəlakətli vəziyyətlər yarana və mənfi təsir tez bir zamanda bir çox ölkələr arasında yayıla bilər. 2008 -ci ildə başlayan və ciddi iqtisadi itkilərə səbəb olan qlobal maliyyə böhranı bunun ən yaxşı nümunəsidir [4].

Bazel 3 standartlarının gətirdiyi yeniliklər

Bazel standartlarının gətirdiyi yeniliklərdən bəhs edərkən ilk öncə onu qeyd etmək lazımdır ki, bu standartların tətbiqi ilə kapitalla bağlı aşağıdakı mühüm irəliləyişlər edilmişdir:

- Kapital anlayışı təkmilləşdirildi,
- Yeni 2.5 % “konservasiya buferi” tələbi müəyyən edildi;
- Yeni 0% – 2.5%-ə qədər “kontr-tsiklik bufer” tələbi müəyyən edildi;
- Sistem əhəmiyyətli baklar (SƏB) üçün əlavə 1% – 2.5% qədər I dərəcəli kapital buferi (CET1) tələbi müəyyən edildi [5].

Qrafik 1. Bazel 3-də kapital buferləri.

Mənbə: Müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Bundan əlavə, Bazel III, Kredit Dəyər Uyğunlaşması (CVA) riskini və sekyuritizasiya məhsulları üzrə daha yüksək kapital tələblərini örtmək üçün kapital tələblərini də təqdim etdi. [6] Güclü kapital tələbləri bank sektorunun sabitliyi üçün zəruri şərt olsa da, özlüyündə kifayət deyildir. Güclü nəzarət standartları vasitəsilə gücləndirilmiş likvidlik bazası da eyni əhəmiyyətə malikdir. Buna görə də Bazel Komitəsi beynəlxalq səviyyədə uyğunlaşdırılmış qlobal likvidlik standartlarını tətbiq edir. Qlobal kapital standartlarında olduğu kimi, likvidlik standartları da minimum tələbləri müəyyən edir. 2008-ci il maliyyə böhranının ilkin “likvidlik fazası” zamanı bir çox banklar – adekvat kapital səviyyələrinə baxmayaraq – öz likvidliklərini ehtiyatlı şəkildə idarə etmədikləri üçün çətinliklərlə üzləşdilər. Böhran maliyyə bazarlarının və bank sektorunun düzgün işləməsi üçün likvidliyin vacibliyini yenidən gündəmə gətirdi. Böhrandan əvvəl aktiv bazarları işlək idi və maliyyə vəsaiti aşağı qiymətə asanlıqla əldə edilə bilərdi. Bazar şəraitindəki sürətli dönüş likvidliyin nə qədər tez buxarlana biləcəyini nümayiş etdirdi. Böhran vaxtı qlobal bank sistemi ciddi stresə məruz qalmışdı ki, bu da həm pul bazarlarının, həm də bəzi hallarda ayrı-ayrı qurumların fəaliyyətini dəstəkləmək üçün mərkəzi bankların fəaliyyətini zəruri etdi [7].

Böhran zamanı bəzi bankların üzləşdiyi çətinliklər likvidlik riskinin idarə edilməsinin əsas prinsiplərinin pozulması ilə əlaqədar olmuşdur. Buna cavab olaraq likvidlik çərçivəsinin əsası kimi Komitə 2008-ci ildə Likvidlik Riskinin Səmərəli İdarə Edilməsi və Nəzarət Prinsiplərini nəşr etdi. Bu prinsipləri tamamlamaq üçün Komitə likvidliyin maliyyələşdirilməsi üçün iki minimum standart hazırlamaqla likvidlik çərçivəsini daha da gücləndirmişdir. Likvidlik çərçivəsinin əlavə

komponenti transsərhəd nəzarətin ardıcılığını yaxşılaşdırmaq üçün monitoring göstəriciləri toplusudur [8]. Beləliklə, Bazel 3 minimum “leverage əmsalı”nı təqdim etdi. Leverage əmsalı, Tier 1 kapitalını bankın ümumi konsolidasiya olunmuş aktivlərinin orta qiyməti ilə bölməklə hesablanırdı. Qaydalara görə Bazel 3 çərçivəsində bankların leverage əmsalını 3% -dən çox saxlamağı gözlənilirdi. Bazel 3 standartları iki tələb olunan likvidlik əmsalı da təqdim etdi. Bunlar aşağıdakılardır:

- Likvidlik Örtüyü Nisbəti (LCR), sərt stress senarisində maliyyə təşkilatlarının bir aylıq “ayaqda qalmaq”, yəni sabit işləməsi üçün kifayət qədər yüksək keyfiyyətli likvid aktivlərin mövcud olmasını təmin edir.

- Net Stabil Maliyyələşmə Nisbəti (NSFR), maliyyə institutları üçün daha sabit maliyyə resursları ilə öz fəaliyyətlərini maliyyələşdirməyə daha çox təşviqlər yaratmaqla uzunmüddətli dövrdə dayanıqlılığını təşviq edir [9].

Azərbaycanda Bazel 3 standartlarına keçid məsələləri

Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsində qeyd edilmişdir ki, 2016-2020-ci illərdə likvidlik və kapitallaşma problemlərinin həll edilməsi, hüquqi və tənzimləmə çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi 2025-ci ilədək olan dövrdə maliyyə sisteminin inkişafı üzrə yeni hədəfləri müəyyənləşdirməyə şərait yaradacaqdır. Bu dövrdə digər amillərlə yanaşı, Bazel 3 standartlarına uyğunlaşdırılmış risk idarəetməsinə malik olan maliyyə sisteminin qurulması, bank sektorunun Bazel 3 standartlarının tələblərinə tam uyğunlaşması nəzərdə tutulmuşdur. Nəticədə, sağlam kredit portfelinin həcmində xeyli artması və qeyri-ışlək kreditlərin (QİK) xüsusi çəkisinin azalması nəzərdə tutulmuşdur. Banklarda sağlam risk idarəetmə təcrübələrinin tətbiq edilməsinin 2020-ci ildə real ÜDM-ə təsiri 205 milyon manat birbaşa və 30 milyon manat dolaylı olmaqla, ümumilikdə 235 milyon manat həcmində qiymətləndirilir [10]. Əgər müvafiq dövlət sənədlərində nəzərdə tutulduğu kimi, Azərbaycanda 2025-ci ilədək Bazel 3 standartları tam olaraq tətbiq olunarsa, bu, ən azından kredit riskinin qiymətləndirilməsi mexanizmləri, skoring modelləri, korporativ idarəetmə strukturları və risklərin idarə edilməsi proseslərini beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırmaqla banklarda risklərin idarə edilməsi təcrübələrini genişləndirməyə imkan verəcəkdir. Bazel 3 standartlarına cavab verən və yüksək keyfiyyətli məlumatlarla bankları təmin edən kredit bürosunun mövcudluğu maliyyə qurumlarına vaxtı keçmiş borclar üzrə potensial zərərləri qabaqcadan qiymətləndirməyə, anderrayting və monitoring sistemlərini təkmilləşdirməyə imkan verəcəkdir. Nəticədə isə sağlam kredit portfelinin həcmi əhəmiyyətli dərəcədə artacaq və ümitsiz kreditlərin payı daha da azalacaqdır. Bu müddət ərzində tənzimləmə standartlarında davamlı təkmilləşmələr nəticəsində banklar öz proses və əməliyyatlarını daha da inkişaf etdirəcəkdir.

“Bank kapitalının və onun adekvatlığının hesablanması Qaydaları”na görə iqtisadi tsikl və kredit portfelinin dinamikasına müvafiq olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən 1-ci dərəcəli kapital və məcmu kapital adekvatlığı əmsalının üzərinə 0 – 2.5% arasında kontr-tsiklik kapital buferi tətbiq oluna bilər ki, bu da Bazel 3 standartlarının tələblərindəndir. Eyni zamanda tənzimləyici çərçivənin Bazel 2 standartlarına uyğunlaşdırılması üzrə hər iki qaydaya dəyişikliklər edilərək təminatın keyfiyyətinin müəyyən edilməsi zamanı İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı ölkələrinə olan fərqli yanaşmalar ləğv olunmuşdur [11].

Nəticə

Yekun olaraq, Bazel 3 standartları global bank sisteminin möhkəmləndirilməsi istiqamətində mühüm addımdır. 2008-ci il maliyyə böhranından sonra bank tənzimləmələrindəki zəifliklər daha aydın şəkildə meydana çıxdı və daha möhkəm yeni bir tənzimləyici çərçivənin tətbiqini zəruri etdi. Bazel 3 buna daha sərt kapital və likvidlik tələbləri qoymaq, qarşı tərəfin kredit riskini azaltmaq və maliyyə şoklarını absorbsiya etmək üçün yeni buferlər tətbiq etməklə nail olur. Bazel standartlarının Bazel 1-dən Bazel 3-ə qədər təkamülü dəyişən global maliyyə dinamikasına uyğunlaşmaq üçün birgə səyləri əks etdirir. Hər bir iterasiyanın özünəməxsus fokusu olsa da, əsas məqsəd dəyişməz olaraq qalır: beynəlxalq bank sektorunun sabitliyini və bütövlüyünü artırmaq. Likvidlik

risklərini həll etməklə, leverec əmsallarını tətbiq etməklə və daha yüksək kapital adekvatlığını tələb etməklə, Basel 3 bankları iqtisadi firtınalara dözmək üçün alətlərlə təchiz edir və onların uğursuzluğa düşər olmasının qarşısını alır. Bundan əlavə, Bazel Komitəsi tərəfindən dəstəklənən beynəlxalq əməkdaşlıq şəffaf və davamlı qlobal maliyyə mühitinin yaradılmasının vacibliyini vurğulayır. Maliyyə sistemlərinin sərhədləri aşdığı dünyada bu standartlar bütün dünyada bankların maliyyə institutlarını və daha geniş iqtisadiyyatı mühafizə edən birinci dərəcəli qaydalara riayət etmələrinin təmin edilməsində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Qlobal bank sektorunda yaranan riskləri həll etmək və qlobal bank sisteminin sabitliyini qorumaq üçün bu standartların monitorinqi və təkmilləşdirilməsi prosesini davam etdirmək vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Bank for International Settlements. History of the Basel Committee. <https://www.bis.org/bcbs/history.htm>
2. Reflections on the Lehman collapse, 10 years later. 2018. <https://www.bis.org/speeches/sp180917.htm>
3. Bank for International Settlements. (2017, December 7). Basel III: international regulatory framework for banks. Bis.org. <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>
4. Basel Committee on Banking Supervision reforms -Basel III. (n.d.). https://www.bis.org/bcbs/basel3/b3_bank_sup_reforms.pdf
5. Basel Committee on Banking Supervision Basel III: Finalising post-crisis reforms. (2017). <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf>
6. IBM(2021, March 5). Basel III summary. <https://www.ibm.com/docs/en/bfmdw/8.8?topic=accord-basel-iii-summary>
7. Bank for International Settlements. The Basel Committee's response to the financial crisis: report to the G20. 2010. <https://www.bis.org/publ/bcbs179.pdf>
8. Basel Committee on Banking Supervision Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. (2010). https://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf
9. BIS. (2014). Basel Committee on Banking Supervision Basel III: the net stable funding ratio. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d295.pdf>
10. Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. 2016. <https://president.az/az/articles/view/22046>
11. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, Maliyyə Sabitliyi Hesabatı. 2022. <https://uploads.cbar.az/assets/e2f42074ed0f61779b824670c.pdf>

Аяз Рафик оглы Мусеибов
Азербайджанский Государственный Экономический
Университет, докторант
Эл. почта: rafigoglu.ayaz@gmail.com

Укрепление глобальной финансовой стабильности: теоретические вопросы развития стандартов Базель III

Резюме

Цель исследования. Целью данного исследования является изучение слабостей в глобальной финансово-регуляторной рамке, выявленных в результате глобального финансового кризиса 2007 года, и влияние этих слабостей на принятие стандартов Базель III, а также историю развития Базель III.

Методология исследования. Методология исследования включает критический анализ стандартов Базель I и Базель II и изучение того, как их результаты повлияли на создание Базель III, с использованием экономических методов, таких как анализ, синтез, наблюдение, логическое обобщение и сравнение.

Прикладное значение исследования. Практическая значимость исследования заключается в демонстрации важности стандартов Базель III в повышении способности банковского сектора более устойчиво реагировать на финансовые кризисы за счет внедрения дополнительных капитальных и ликвидных буферов.

Результаты исследования. Результаты исследования представляют концептуальные подходы и рекомендации, связанные с применением стандартов Базель III в банковском секторе. Оригинальность и научная новизна исследования. Оригинальность и научная новизна исследования в значительной мере вносят вклад в систематическое и теоретическое объяснение того, как и почему были разработаны стандарты Базель III для увеличения стабильности глобальной финансовой системы. Исследование также соответствует целям, изложенным в “Стратегии социально-экономического развития Республики Азербайджан на 2022-2026 годы”, утвержденной Указом Президента Республики Азербайджан от 22 июля 2022 года, включая переход на стандарты Базель III. Однако уровень научных исследований и расследований в этой области внутри страны значительно ограничен. В этом исследовании также изучается способность стандартов Базель III снижать банковские риски и их важность для глобальной банковской системы.

Ключевые слова: *Стандарты Базель III, Базельский комитет, требования к капиталу и ликвидности, управление рисками, стабильность глобальной банковской системы.*

Ayaz Rafik Museyibov

Azerbaijan State University of Economics, PhD candidate

Email: rafigoglu.ayaz@gmail.com

Strengthening Global Financial Stability: Theoretical Development Issues of Basel III Standards

Summary

This research aims to investigate the weaknesses in the global financial regulatory framework exposed by the 2007 global financial crisis and the influence of these weaknesses on the adoption of Basel III standards, as well as the development history of Basel III.

Research methodology. The methodology of the study includes a critical analysis of Basel I and Basel II standards and an examination of how their results impacted the creation of Basel III, employing economic methods such as analysis, synthesis, observation, logical generalization, and comparison. **Practical meaning of research.** The practical significance of the research lies in demonstrating the importance of Basel III standards in enhancing the banking sector's ability to respond more resiliently to financial crises through the implementation of additional capital and liquidity buffers.

Results of research. The results of the study present conceptual approaches and recommendations related to the application of Basel III standards in the banking sector.

Originality and scientific novelty of research. The originality and scientific novelty of the research significantly contribute to a systematic and theoretical explanation of how and why Basel III standards were developed to increase the stability of the global financial system. The research also aligns with the objectives set out in the “Socio-Economic Development Strategy of the Republic of Azerbaijan for 2022-2026,” approved by the Decree of the President of the Republic of Azerbaijan dated July 22, 2022, which includes transitioning to Basel III standards. However, the level of scientific research and investigation in this area within the country is considerably limited. This study also investigates the ability of Basel III standards to reduce banking risks and their importance for the global banking system.

Key words: *Basel III Standards, Basel Committee, Capital and Liquidity Requirements, Risk Management, Stability of the Global Banking System.*